Економічна війна закінчена? Забудьте?

Василь Юрчишин,
директор економічних програм Центру Разумкова

Світова економіка демонструє численні і гарні приклади історично швидкого зростання і розвитку висхідних країн і зайняття ними достойного місця серед групи провідних розвинутих країн навіть у сучасному суперечливому світі[1]. Особливо вражаючими є окремі випадки, коли країна з малими обсягами створюваної доданої вартості, завдяки виваженій політиці, якою забезпечуються високі темпи зростання, швидко не лише створює одну з найбільш технологічних і конкурентоспроможних економік, а й кидає виклик іншим провідним країнам, стаючи поруч із світовим економічним лідером.

Якщо звернутись до процесів, характерних до спроб висхідної країни (назвемо її країною-претендентом) наздогнати країну світового лідера (лідерська країна), то можна виділити характерні симптоми та прояви економічної гонитви країни-претендента за лідерською країною:

- високі темпи економічного зростання країни-претендента упродовж двох-трьох десятиліть,
- зближення обсягів ВВП претендентської і лідерської країн, «посягання» країни-претендента на перші позиції у світовому макроекономічному ранжуванні країн,
- торговельна та інвестиційна експансія країни-претендента як на розвинуті, так і інші висхідні ринки,
- привабливість (аж до спроб наслідування) економічної моделі країни-претендента для висхідних країн світу загалом,
- витіснення претендентською країною лідерської з пріоритетних виробничих ніш у багатьох країнах, у т.ч. самій лідерській країні,
- зростання торговельного (і бюджетного) дефіциту лідерської країни, збільшення її боргового навантаження,
- звинувачення лідерською країною претендентської у фінансових «маніпуляціях», зокрема заниженні курсу її національної валюти для посилення конкурентоспроможності,
- перетікання капіталів з лідерської країни до претендентської,
- спроби лідерської країни нейтралізації високої динаміки претендентської через включення інструментів економічного примусу, змови чи навіть воєн…

Побіжний погляд на вказані симптоми звичайно вказує на те, що сьогодні, при глобальній лідерській позиції США, «претендентською» виступає Китай (відповідно, перша і друга економіки світу). І нинішнє розгортання торговельної війни (яка, втім, призупинилась так і не розгорнувшись) між США і Китаєм якраз віддзеркалює один з процесів у боротьбі за глобальне лідерство з процесами, які у точності співвідносяться з вказаними симптомами (до яких ми ще повернемось далі). Однак, результат такої боротьби є вкрай невизначений.

Тарифи у світлі третього закону Ньютона. «Дія дорівнює протидії» - найпростіший і найдієвіший закон, з якого у початковій школі починається вивчення природознавства. Втім,

[1] До питань глобального розвитку Центр Разумкова неодноразово звертався у своїх публікаціях. Див., зокрема: Економічні свободи для зміцнення соціально-економічного розвитку України в умовах глобальних трансформацій, 2020; Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі, 2022; Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства, 2022; Політичні, економічні і структурні наслідки російської агресії для України і світової спільноти. Завдання економічного відновлення України у повоєнний період з врахуванням євроінтеграційних пріоритетів, 2023; Сучасні трансформації світового економічного порядку. Виклики і можливості для України, 2025.

Вказані та інші публікації знаходяться у вільному доступі на сайті Центру Разумкова – *https://razumkov.org.ua*.

школярі дуже швидко пізнають, що його (закону) дієвість і результативність проявляється у всіх сферах життєдіяльності, а не лише у фізиці, і часто не так як задумувалося.

Здається, нинішня Адміністрація США припустилася значної помилки, припускаючи, що вона має право і спроможність підпорядковувати світові політичні та економічні процеси своїм інтересам і бажанням (дії) без адекватної протидії. Зокрема, що країни злякаються драконівських надуманих тарифів і повністю трансформують свою торговельну (і не тільки) політику на задоволення задумів Адміністрації США.

Так, після представлення на початку квітня 2025 р. списку «санкційних» тарифів до країн, які ніби-то не враховують належним чином торговельні інтереси США, хтось злякався. Хтось почав шукати способи як би «домовитись». Але не Китай.

Не може друга економіка світу так легко здавати власні інтереси під впливом зовнішньому тиску. Китай, на якого були першочергово націлені торговельні обмеження, і не подумав підпорядковуватись і свій крок також зробив наступальним – на підвищення тарифів США відповів власними дзеркальними (також захмарними) тарифами на торгівлю із США.

Зрештою, після кількох ітераційних кроків ескалації між США і Китаєм, які вказали на безперспективність («щось пішло не так») взаємного торговельного гноблення, сторони нарешті сіли за стіл переговорів у Швейцарії, де й підписали угоду, завдяки якій відбулося значне (тимчасове) зниження тарифів «око за око». Якщо узагальнено, то США знизили тарифи для товарів з Китаю із 145% до 30%, а відповідні тарифи Китаю на американські товари знизилися до 10% із 125%. Навіть більше – Китай (у якості «бонусу») також призупинив і скасував ряд нетарифних заходів, таких як експорт критично важливих мінералів до США (який був запроваджений у відповідь на початкову ескалацію, захід, що виявилося достатньо болючим для США).

За оцінками експертів, швейцарська угода тимчасово призупинила ескалацію торгової війни між двома найбільшими економіками світу, хвилі від якої поширювали і посилювали негативний вплив на практично всі інші країни[2]. Нинішня триваюча пауза у «тарифотворчості» навряд чи вже є довгостроковим процесом, однак сьогодні, поки триває 90-денне «перемир'я» у тарифному протистоянні (а відтак і у торговельній війні) декілька наслідків вже напрошуються.

Тут не йдеться про «переможців» (яких у сучасних війнах бути не може, радше може йтися про «піррову перемогу»). Звернемо лише увагу на події і процеси, які зможуть визначати напрямок світових економічних відносин, їх сприятливість чи ворожість для розвитку країн.

Насамперед, на відміну від попередніх епізодів економічних суперечок, де «малі» країни вимушено швидко підпорядковувались «великим» (альтернативою чого не виключалась військова ескалація), Пекін показав свої спроможності протидії можливому поновленню введення захмарних тарифів у майбутньому. Важливою особливістю стало не лише те, що Китай відкрито вступив у спротив (що вже не є новизною) заходам Адміністрації США, а й продемонстрував широкий набір інструментів, який він готовий застосовувати для протидії – зустрічні «око за око» тарифні навантаження, експортні обмеження у поставках до США, логістичні ускладнення[3].

Одним з попередніх результатів є те, що, здається, Адміністрація Трампа у 2025 р. націлилась наступити на ті ж «граблі», що трапились на початку першого терміну його президентства.

---

[2] Race M. What does the US-China tariff deal mean? – *https://www.bbc.co.uk/news/articles/clyg2939ej2o*

[3] У майбутньому, навіть якщо китайський уряд не вдасться до додаткових тарифів або експортного контролю, він (уряд) може використовувати технічні та адміністративні заходи для затримки поставок для ринків США. – Analysis: Trump's truce with China on tariffs comes at a cost to U.S. credibility, *https://www.pbs.org/newshour/economy/analysis-trumps-truce-with-china-on-tariffs-comes-at-a-cost-to-u-s-credibility*

Перший етап торговельної угоди у 2018 р., який передбачав збільшення американського експорту до Китаю з одночасним підвищенням тарифів США на товари з Китаю, хоча й дещо скоротив торговельні дисбаланси між двома країнами (не враховуючи 2020 р., коли коронавірусна криза була головним коригувальником), однак зрештою виявився невдалим (діаграма «*Експорт товарів Китаю до США*»[4]). І вже Адміністрації Байдена потрібно було приборкувати (до речі більш успішно) товарну експансію Китаю на ринки США.

Експорт товарів Китаю до США, $ млрд

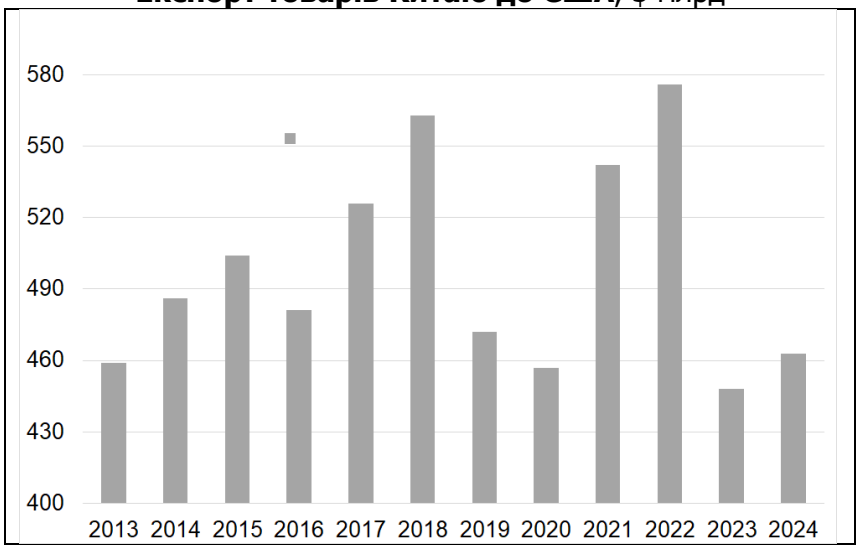

Водночас, складається враження, що якраз Пекін врахував уроки першого етапу тарифної атаки Трампа на Китай, зокрема «прийнявши» сигнал з Вашингтону про необхідність пошуку товарних ринків для китайського експорту поза межами США. І період кінця 2010-х років був використаний Китаєм для розширення зв'язків і експансії на ринки у Південно-Східній Азії, Південній Америці та Африці, а торговельна та інфраструктурна ініціатива «Один пояс, один шлях» зміцнила зв'язки з так званим Глобальним Півднем[5]. І впевнені дії Китаю у 2025 р. можуть бути частково пов'язані з тим, що Китай став набагато менш залежний від власного експорту до США, ніж вісім років тому.

Звичайно, і у 2018 р. не обійшлося без ускладнень. Тогочасний тарифний напад призвів до того, що в Південно-Східну Азію потрапив «надлишок» китайського експорту, спочатку призначеного для США, що часто провокувало недобросовісну конкуренцію, викликавши вже спротив китайським товарам. Певною відповіддю (для запобігання повторів) на такий урок стало те, що Китай примножив зусилля по налагодженню дипломатичних та інвестиційних контактів з висхідними країнами, чому, до речі, сприяла коронавірусна дипломатія.

Як би не було, Китай наприкінці 2010-х років набув досвіду і впевненості у протидії тарифним загрозам з боку США. Що дозволило уберегтися від руйнівного характеру для економіки, хоча і наступна Адміністрація – Байдена – загалом наслідувала торговельну політику свого попередника.

Нетарифні наслідки «третього закону Ньютона». Однак, і Китай дедалі успішніше розбудовував політику захисту власних інтересів, що стало одним з наслідків політики протидії

[4] Тут і далі, якщо не вказано інше, для міжнародних порівнянь використані дані, наведені у World Bank Indicators – *https://data.worldbank.org/indicator/*, Tradingeconomics - *https://tradingeconomics.com/indicators;* FRED graph – *https://fred.stlouisfed.org/graph/.*

Також для позначення економік використовуються визнані трилітерні міжнародні скорочення: USA – США, CHN – Китай, EUU – ЄС та ін.

[5] Bicker L. Xi's real test is not Trump's trade war. – *https://www.bbc.com/news/articles/cpq7y8vl55yo*

тарифного нападу у період першої Адміністрації Трампа. І що дозволило використати набуті практики вже навесні 2025 р.

Китай упродовж останніх років посилював регіональні економічні (не лише торговельні, а й зокрема інвестиційні) відносини з країнами, які можуть виступати в якості перевантажувальних вузлів для китайського експорту, що стикається з торговельними обмеженнями. У березні-квітні 2025 р., коли вже почали проявлятись торговельні розриви, китайський експорт різко зріс до країн Південно-Східної Азії (завдяки вказаній розбудові регіональних торговельних майданчиків), з подальшим реекспортом (можливо, після незначних трансформаційних робіт) до США без додаткових нарахувань як спеціальних тарифів для Китаю[6]. Більше того, у тому ж квітні імпорт поставок з самого Китаю навіть зріс, оскільки виробники і торговці США робили запаси товарної маси перед можливим скороченням доступу до неї у подальші місяці. Втім, невдовзі вимушено призупинились у невизначеності торговельних переговорів чи нової ескалації.

Ще один неординарний наслідок весни 2025 р., який може стати критичним вже для фінансів США і світу, стосується американських активів, які знаходяться у власності інших країн. Насамперед – облігацій США, які багато держав утримують у якості ліквідних резервних активів. Однак, посилення економічної жорсткості Адміністрації США спричинило сумніви Китаю у можливості подальшого утримання своїх активів у американських бондах[7]. Тим більше, що Китай, один з найбільших утримувачів облігацій США, ще раніше почав послідовно зменшувати власні обсяги (діаграма «*Облігації США у власності Китаю*»). Навесні 2025 р., додатковим чинником стали новини про те, що рейтингове агентство Moody's, слідом за Fitch і S&P, позбавило найбільшу економіку світу кредитного рейтингу AAA, посилаючись на зростаючі дефіцити і борги[8].

Облігації США у власності Китаю, $ млрд
на початок періоду

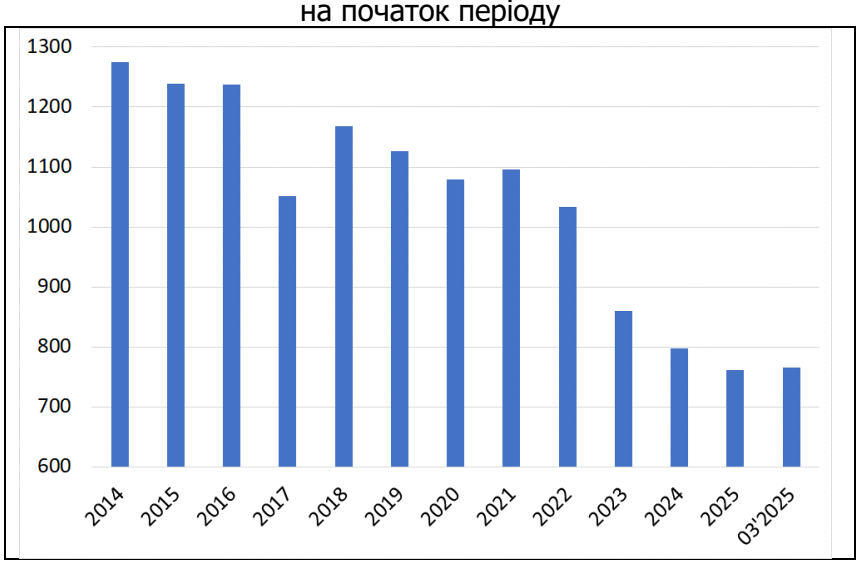

Послідовний продаж облігацій США призвів до того, що їх обсяг у власності Китаю на початку 2025 р. впав нижче запасів Великої Британії – вперше з початку століття (що робить британських інвесторів другими за величиною іноземними власниками казначейських облігацій США після Японії). Це, з одного боку, продемонструвало готовність Китаю до диверсифікації

[6] Analysis: Trump's truce with China on tariffs comes at a cost to U.S. credibility. – *https://www.pbs.org/newshour/economy/analysis-trumps-truce-with-china-on-tariffs-comes-at-a-cost-to-u-s-credibility*
[7] Wu R. A temporary truce, not peace. But the world has changed forever. – *https://www.china-translated.com/p/a-temporary-truce-not-peace-but-the?utm_campaign=post&utm_medium=web*
[8] Barbuscia D., et al. Moody's cuts America;s pristine credit rating. – *https://www.reuters.com/markets/us/moodys-downgrades-us-aa1-rating-2025-05-16/*

резервних доларових активів. Однак, з іншого – активізувало застереження про те, що продовження розпродажу може спровокувати паніку на світових ринках, наслідком чого може бути втрата вартості інших резервних доларових активів, що може ще ускладнити економічні дисбаланси між США і Китаєм[9].

До речі, розпродаж казначейських облігацій США у квітні був одним із факторів (про який Адміністрація США воліла не розповсюджуватись), які змусили Трампа оголосити про 90-денну паузу у своєму «взаємному» тарифному плані[10].

Зауважимо, що результати і наслідки «танців навколо тарифів» мають значно більшу вагу, ніж безпосередні впливи (що також є одним з наслідків «третього закону»). І стосуються радше геополітики, до одного з проявів чого і звернемось.

Сьогодні дедалі частіше ми стаємо свідками «парадоксальних» трансформацій, які зовсім недавно важко було уявити. Так, прагнення США «знизити ризики» глобальних ланцюжків поставок і зменшити торговельну залежність від Китаю, а з тим посилення відповідних вимог до країн у Індо-Тихоокеанському регіоні, спонукало найбільші країни регіону до активізації пошуку інших надійних партнерів, що вірогідно ставатиме визначальним чинником (регіональних) інтеграційних процесів (не зважаючи на історично сформовані суперечності), а також протидії нинішньому зростанню ризиків економічних воєн.

Про зближення останніми роками економічних середовищ Японії і Китаю (та їх реакцією на зовнішні шоки) свідчать найбільш чутливі фінансові індикатори – курси національних валют (діаграма «*Курси єни та юаня до долара*») і фондові індекси (діаграма «*Провідні фондові індекси Японії і Китаю*»). Важливим є те, що вказані фінансові індикатори досить подібно реагували як на запровадження тарифного шоку, так і на швейцарську угоду між США і Китаєм, яка позитивно вплинула на настрої великого бізнесу, чим відновила індекси до рівнів, якими вони були до «Для свободи» 2 квітня[11].

Курси єни (права шк.) **та юаня** (ліва шк.) **до долара**

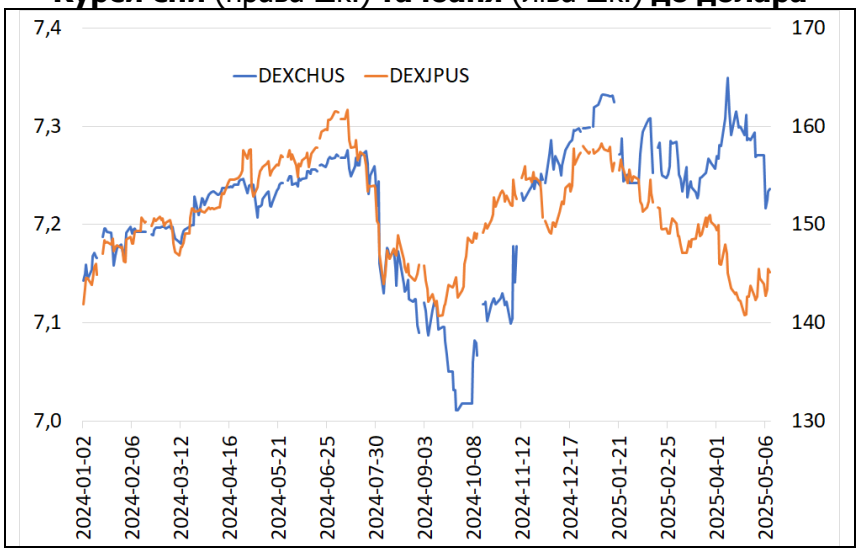

[9] Lockett H. China's US bond holdings are going nowhere fast. – *https://www.reuters.com/breakingviews/chinas-us-bond-holdings-are-going-nowhere-fast-2025-04-17/*
[10] Kihara L., Yamazaki M. Japan says massive Treasury stockpile among tools for US trade talks. – *https://www.reuters.com/markets/asia/japans-us-treasury-holdings-among-tools-trade-talks-finance-minister-kato-says-2025-05-01/*
[11] Edser N., et al. Markets rise as US and China agree to slash tariffs. – *https://www.bbc.com/news/articles/czx0ry7kdk5o*

Провідні фондові індекси Японії (ліва шк.) **і Китаю** (права шк.)

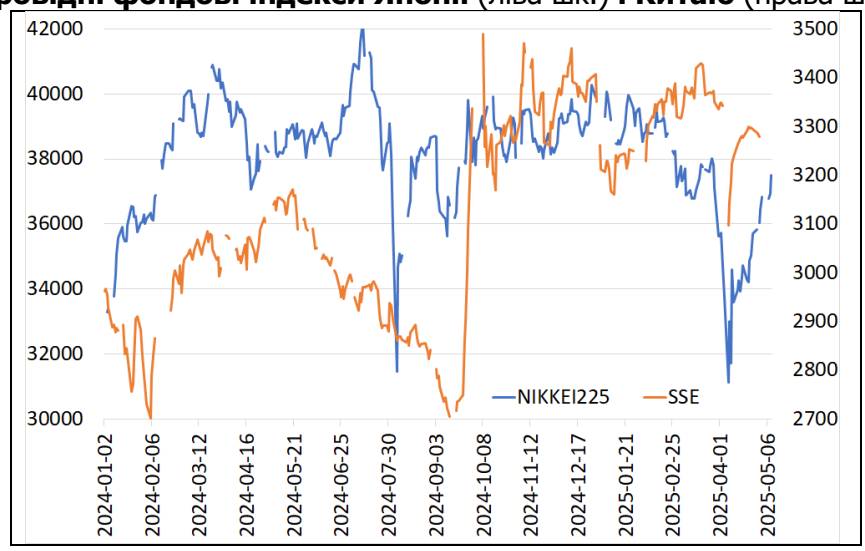

Загалом, є підстави стверджувати[12], що запроваджені Адміністрацією США жорсткі тарифні заходи, *по-перше*, посилили політичне та економічне непорозуміння між США і більшістю країн, у т.ч. партнерських. Радше вони стимулювали більшу згуртованість і взаєморозуміння країн, які постраждали від зловживання тарифними можливостями. *По-друге* – обмеження США на експорт до Китаю вкотре заохотили китайські компанії до експансії за кордон, надаючи їм чудову можливість змінити структуру світового виробництва, чим зміцнити підгрунтя посилення економічної спроможності китайської економіки, у т.ч. по входженню на американські ринки.

Однак, і це тільки частина історії.

Привид Плаза-аккорд. Повертаючись до наведених на початку симптомів посилення економічних дисбалансів між країною глобальним лідером («великою» країною) і претендентом на лідерство («малою» країною) – «високі темпи економічного зростання малої країни … зближення обсягів ВВП малої і великої країни … зростання торговельного (і бюджетного) дефіцит великої країни … звинувачення великою країною малої у заниженні курсу її (малої) національної валюти … спроби великої країни нейтралізації високої динаміки малої через включення інструментів економічного примусу чи навіть економічних воєн» - справедливо відмічалося, що вказані симптоми характеризують протистояння США-Китай на початку XXI століття.

Однак, це не є новизною – всі ці ж симптоми раніше спостерігались у період випереджального зростання Японії у другій половині XX століття, і її майже вдалій спробі наздогнати США. Яка (спроба), на жаль, закінчилась для країни (Японії) «втраченим десятиліття», значною мірою внаслідок домовленостей провідних країн про «зменшення дисбалансів».

Нагадаємо, відновлення країн після II світової війни у ряді випадків було дійсно вражаючим, що спонукало до обговорення феномену див («чудес»). Чи не найбільш вражаючі трансформації і досягнення продемонструвала Японія (про що вже є тисячі публікацій). На жаль, висока хвиля зростання Японії завершилась на початку 1990-х років. Зате у цей час започаткувалась друга хвиля прискореного зростання і розвитку «малої» (на той час) країни – економіки Китаю. Звернемо увагу на вражаючу «схожість» динамік економік Японії і Китаю у відповідні періоди їх зростання.

[12] Економічні війни та кризи: неминучість? / К.: Центр Разумкова, 2025. – *https://razumkov.org.ua/images/2025/05/2025-Econom_MAY.pdf*

Обидві країни були дійсно творцями економічних див (діаграма «*ВВП Японії і Китаю*»). Як свого часу економіка Японії, так і сьогоднішня китайська почали швидко наздоганяти США за обсягами ВВП. Відтак, на початку 1990-х років ВВП Японії і на початку 2020-х років ВВП Китаю досягали 70-75% ВВП США у номінальних показниках (пам'ятаємо про цінові відмінності у 30 років) (діаграма «*ВВП Японії і Китаю відносно ВВП США*»).

ВВП Японії (ліва шк.) і Китаю (права шк.), $ млрд

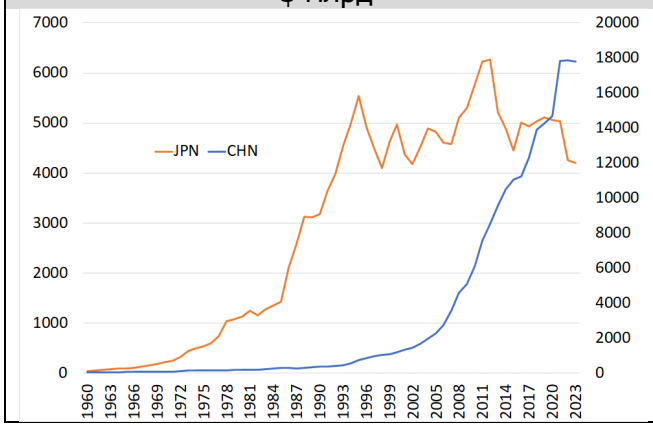

ВВП Японії і Китаю відносно ВВП США, %

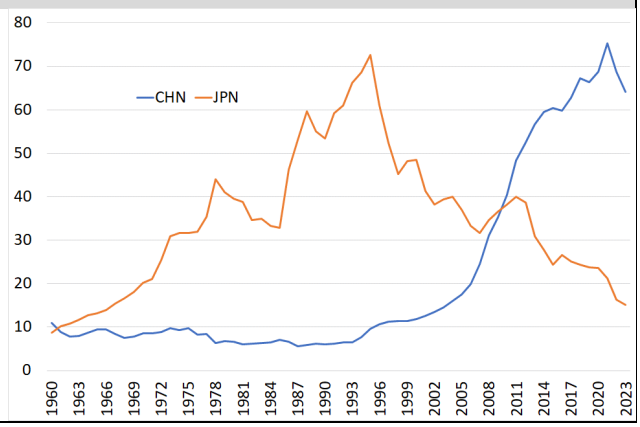

Однак, ще цікавішими є порівняння, якщо часовий період для Китаю (починаючи з 1985 р., наприкінці першого етапу реформ Ден Сяопіна) змістити на початок часового періоду зростання Японії (1960 р.). В такому випадку динаміки економічного зростання обох країн у «спільному» часовому просторі[13] практично співпадають (діаграма «*ВВП Японії і Китаю із часовим зсувом*»). Тобто, на початку 1990-х років Японія на лише вийшла на другу сходинку у світі за обсягом ВВП (у еквіваленті за номінальними курсами), а й впритул наблизилась до американської. Так само, як у першій половині 2020-х років економіка Китаю успішно наздоганяла економіку США (і навіть випереджала останню з врахуванням паритету купівельної спроможності, ПКС). І хто знає, яка була б світова економіка, якби Японії не завадили зберегти свою економічну динаміку.

ВВП Японії (ліва шк.) і Китаю (права шк.) із часовим зсувом, $ млрд

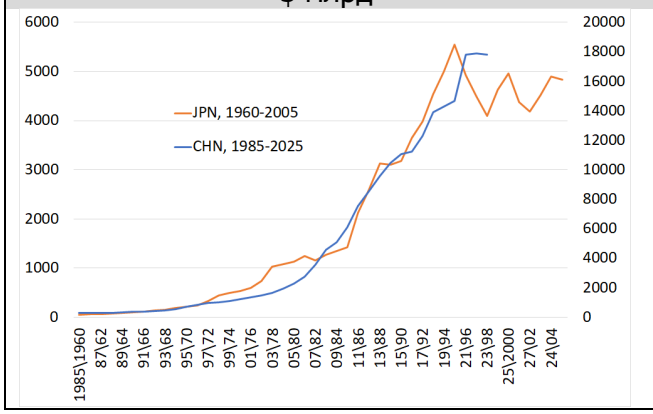

ВВП Японії і Китаю із зсувом відносно ВВП США, %

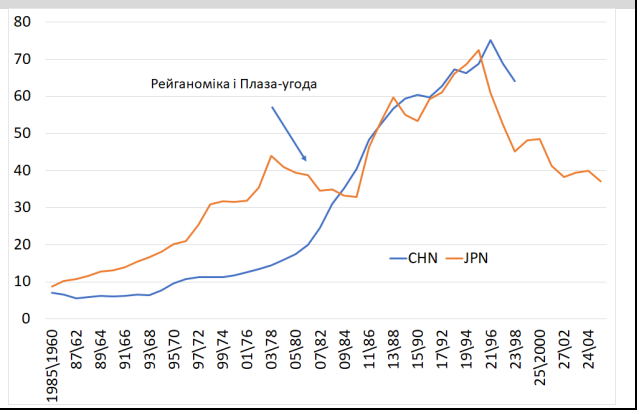

Одним з чинників стійкої економічної динаміки Японії була (і донині залишається) висока експортна спроможність, особливо у технологічних сферах – автомобілебудуванні, приладобудуванні, електроніці. Наслідком чого ставав значний торговельний дефіцит США (які були основними споживачами японських товарів) у торгівлі з Японією (та й загалом). У 1981 р.

[13] Подвійна часова вісь 1960-2005 рр. для Японії, 1985-2025 рр. для Китаю.

Японія навіть погодилась запровадити так звані «добровільні експортні обмеження» (країна самостійно обмежувала величину одиниць експорту до США у певних галузях), оскільки саме на той час американська влада була особливо стурбована «завоюванням» Америки Японією.

Поряд з цим, перша половина 1980-х років – період «рейганоміки» у США, для якого характерними були стабільно високі темпи економіки, стимули для промислового виробництва, високі процентні ставки, що забезпечувало приплив капіталів у американську економіку і, як наслідок, подорожчання долара відносно всіх найбільших валют[14], у т.ч. японської єни (діаграма «*Курс єни і німецької марки відносно долара*»), що стимулювало експорт країн до США. Дорожчий долар означав ослаблення єни, відтак японські товари (автомобілі, побутова електроніка) значно подешевшали на американських ринках – з зору американського споживача, за інших рівних умов, було набагато вигідніше купувати саме японські моделі. Що ще більше ускладнювало торговельну ситуацію для США, а також розширювало дисбаланси на валютних світових ринках.

Курс єни і німецької марки відносно долара

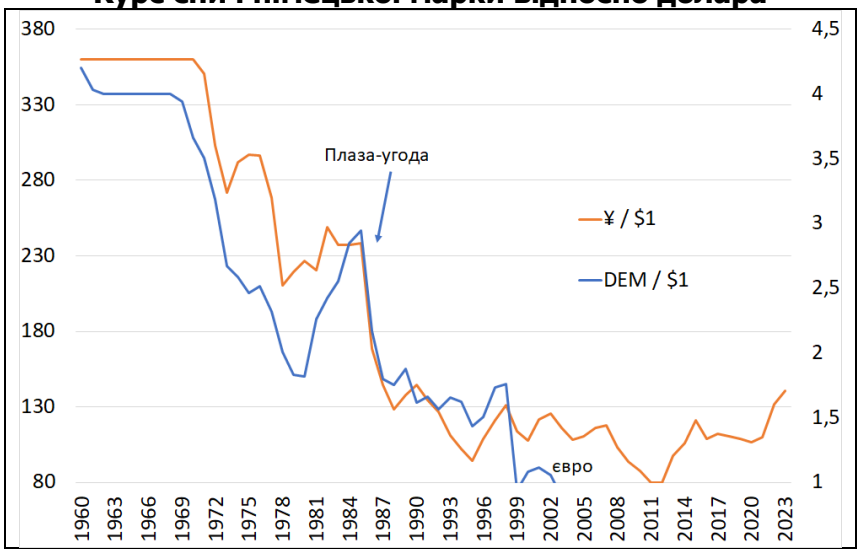

Курс (права шк.) **та експорт** (% ВВП, ліва шк.) **Японії**

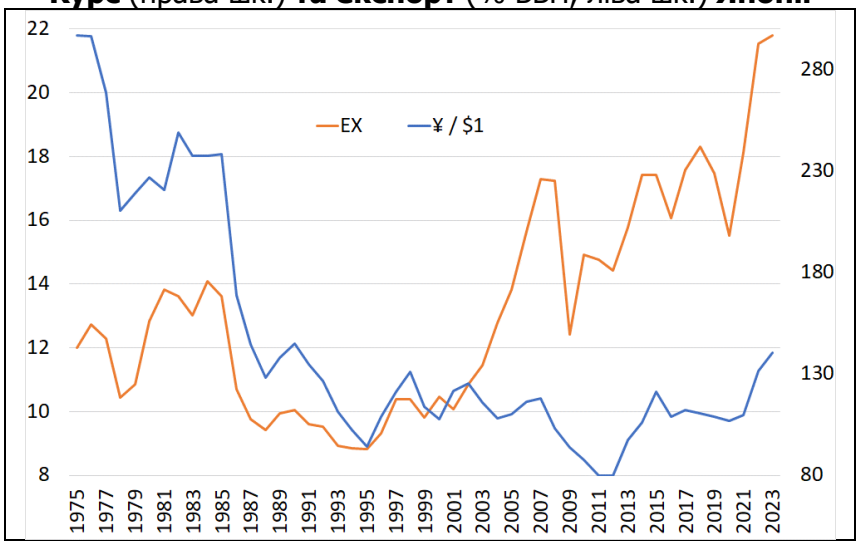

[14] З початку 1980 р. до початку 1985 р. долар подорожчав відносно основних валют на майже 50%. Найбільше ж занепокоєння у США викликали «занижені» вартості японської єни і німецької марки.

Оскільки часткові домовленості і коригування не змінювали торговельні дисбаланси, США вдалися до інституційного тиску шляхом підписання т.зв. Плаза-угоди (Plaza Accord)[15], угоди 1985 р. між країнами G-5 — Францією, Німеччиною, Великою Британією, США та Японією. Мета угоди полягала в тому, щоб послабити долар США для скорочення зростаючого торгового дефіциту США. Наслідком угоди для єни (як і інших провідних валют) стала її суттєва ревальвація, що суттєво вплинуло на зовнішні торговельні потоки країни, зокрема помітного зниження експорту у структурі ВВП упродовж другої половини 1990-х - початку 2000-х років (діаграма «*Курс та експорт Японії*»).

До 1987 року угода Plaza в основному досягла планованого ефекту, і уряд США забажав зміцнення долара. «Дзеркальна» (плазькій) угода – Луврська угода – була підписана у 1987 р., якою зупинилося ослаблення долара і стабілізувалися обмінні курси. Єна також відносно стабілізувалась (хоча стабілізаційний період тривав кілька років), однак японська економіка вже зазнала значних збитків.

Відтак, ключовим наслідком «танців навколо долара», в яких брали участь країни G-5, стало «втрачене десятиліття» Японії, відзначене низьким зростанням і дефляцією.

Звичайно, Японія знаходила інші шляхи розвитку власної економіки. Зокрема, початково непередбачуваним наслідком було те, що вона змусила Японію збільшити торгівлю та інвестиції зі Східною Азією, зробивши випуск товарів менш залежним від США. Враховуючи диверсифікацію країн-виробників і зниження валютних ризиків, ситуація дозволила японським технологічним виробникам продовжувати свою експансію на світові ринки.

Нова дилема для Японії. Висока економічна динаміка Китаю з початку століття звичайно «дратувала» США як загрозу своєму однополярному світоустрою. Зазначимо, що й Китай часто використовував інструменти, які не співвідносились з доброчесною конкуренцією. В таких умовах США дедалі більше була потрібна підтримка інших провідних розвинутих країн.

Спроби економічного тиску США на Китай, у т.ч. через залучення до такого тиску країн-партнерів (США), у т.ч. Японії, далеко не завжди були успішними. Китай є найбільшим торговим партнером для більш ніж 120 країн світу, і на даний момент не в інтересах Японії припиняти торгівлю з Китаєм або підтримувати торговельний блок під керівництвом США проти найбільшого виробника світової економіки. Що є ще одним критичним наслідком «третього закону» для США, оскільки, вірогідно США ігнорували те, що Китай є найбільшим торговим партнером Японії і одним з найважливіших джерел товарів і сировини[16].

Японія довгий час підтримувала глибокі економічні зв'язки як з Китаєм, так і з США. Протягом останніх двох десятиліть Сполучені Штати і Китай чергувалися як головний напрямок для японського експорту (діаграма «*Експорт Японії до США і Китаю*»). Жодна інша країна не наблизилася до цього.

Тому важко сподіватись на легку відмову Японії від економічних зв’язків з Китаєм, тим більше, що на самі США негативно впливає «привид Плази». Гнітючою для Японії виявилася критика з боку Трампа за те, що вона (Японія) навмисно послаблює ієну, щоб дати своєму експорту торговельну перевагу. Як вказано, таке звинувачення вже було використано і зіграло вкрай негативну роль для динамічної технологічної країни. Звичайно, це спонукало Японію до пошуку протидії можливому посиленню тиску також через «дзеркальні» заходи.

---

[15] Chen J. Plaza Accord: Definition, History, Purpose, and Its Replacement. – *https://www.investopedia.com/terms/p/plaza-accord.asp*

[16] Nair S. Why Japan Is Turning to China: The Unexpected Fallout of Trump’s Trade War. – *https://medium.com/the-geopolitical-economist/why-japan-is-turning-to-china-the-unexpected-fallout-of-trumps-trade-war-612886e70913*

Експорт Японії до США і Китаю, $ млрд

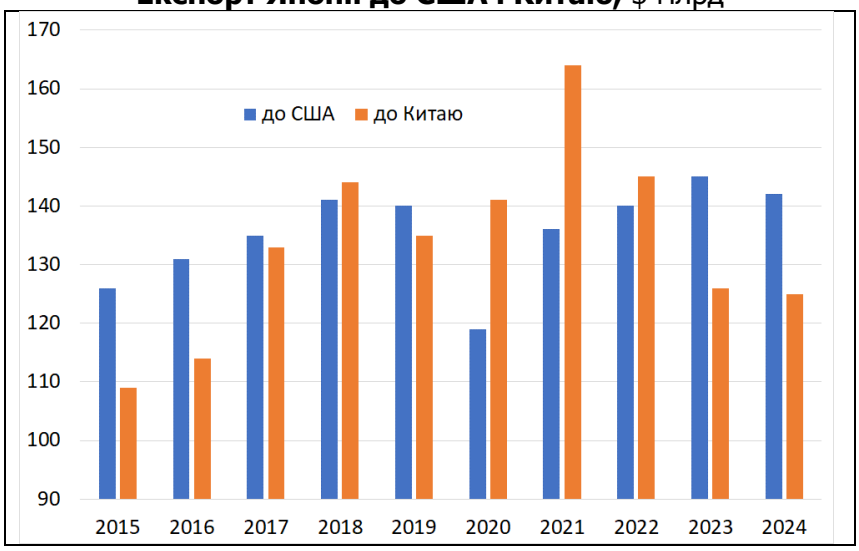

Одним з дієвих напрямів протидії може стати використання облігацій США (загальним обсягом понад $1 трлн) як «козирну карту» Токіо в торгових переговорах з Вашингтоном, як головного кредитора для США[17]. Хоча керівництво Японії заперечувало продаж активів, зважаючи на агресивність дій США, світові інвестори усвідомлюють можливості і наслідки подібних дій для світових фінансів.

Як би не було, однак складається враження, що США, з-за непомірних апетитів своєї Адміністрації (повернути $3 трлн), втрачають ще одного стратегічного союзника. Принаймні поваги до США зазнає глобальної девальвації.

Звичайно, це не означає відмову від союзницьких зобов'язань між США та Японією. Однак, складається враження, що Японія, яка все ще має безпекові зобов'язання із США, поступово переорієнтовується безпосередньо на НАТО (у т.ч. підтримуючи Україну), водночас при посиленні сумнівів стосовно реальної готовності США до активної протидії намірам Китаю в регіоні[18].

Упущена можливість торговельного посилення. На скільки успішною буде «Друга тарифна війна» Трампа покаже лише час і розвиток подій найближчими місяцями. Тут же ми звернемо увагу на упущену можливість США утримати ініціативу у тарифному нападі на Китай.

Зазначимо, що результативність впливу тарифів однієї країни на імпорт (часто й експорт) іншої визначається міцністю позицій країн у світогосподарському середовищі. Зокрема, експортери мають послаблену позицію (а з тим можуть бути чутливими до імпортних бар'єрів), коли вони вже зайняли значну торговельну нішу у світовій економіці і у них мало альтернативних ринків збуту для своєї продукції. Імпортери, якщо висока частка імпорту (в окремих товарних групах або загалом) надходить до країни з обмеженого кола інших країн[19].

Звернення до показників платіжного балансу Китаю вказує на те, що він має досить диверсифіковану структуру експорту-імпорту, а тому досить стримано залежить від торгівлі з

[17] Основна мета доларових активів Японії – найбільших у світі – забезпечення достатньої ліквідності для проведення інтервенції для коригування курсу єну, з чим країна періодично стикається. – Kihara L., Yamazaki M. Japan says massive Treasury stockpile among tools for US trade talks, *https://www.reuters.com/markets/asia/japans-us-treasury-holdings-among-tools-trade-talks-finance-minister-kato-says-2025-05-01/.*

[18] Blackburn G. Japan and NATO vow to deepen security ties to counter threats from China and Russia. – *https://www.euronews.com/2025/04/09/*

[19] Hausmann R. You Need Allies to Win a Trade War. – *https://foreignpolicy.com/2025/05/23/trump-tariffs-trade-war-china-europe-eu-allies-exports-imports/*

однією, навіть потужною, країною або блоком (таблиця «*Зовнішня торгівля Китаю з провідними країнами*»[20]). Так, експорт до США складає всього близько 15% загального експорту Китаю на світові ринки. Навіть (гіпотетична) втрата левової частки експорту Китаю до США збереже позитивну торговельне сальдо.

Зовнішня торгівля Китаю з провідними країнами (2024), $млрд

	EX	*IM*
Загалом	**3 577,2**	**2 585,1**
США	524,7	163,6
% загального	*14,7*	*6,3*
ЄС	516,5	269,4
% загального	*14,4*	*10,4*
Японія	152,0	156,3
% загального	*4,2*	*6,0*
Велика Британія	78,9	19,5
% загального	*2,2*	*0,8*
Канада	46,4	46,6
% загального	*1,3*	*1,8*
Разом G5	**1 318,5**	**655,3**
% загального	***36,9***	***25,4***

Інша справа, якщо до обмеження китайського експорту приєднаються найбільші партнерські країни – країни ЄС, Японії, Великої Британії та ін. В такому скоординованому випадку вже 37% загального експорту Китаю попадають під ризик спільних тарифів. І результативність ініційованих заходів, а з тим і досягнення цілей політики, значно зростає.

Однак, для такого приєднання потрібна добра згода партнерських країн. Однак, про яку згоду може йтися, якщо Трамп завдав тарифного (а по Європі і Канаді ще й безпекового) удару по найвідданішим партнерам? Можливість спільних колективних дій підтримки заходів Адміністрації США видаються вельми сумнівними[21]. Тобто Трамп запроваджуючи заходи спрямовані ніби-то на китайський експорт, просто проігнорував тарифну дію, якій він піддав партнерські країни. В таких умовах дія «третього закону» не могла затриматись.

До речі, позитивний (для США) результат згадуваної угоди Плаза значною мірою був якраз забезпечений узгодженими і виконуваними діями. Всі провідні країни за домовленістю узгоджено сприяли ослабленню долара (і зміцненню національних валют), чим вплинули на торговельні потоки і платіжні баланси, а з тим і платіжні баланси практично всіх країн світу.

Таким чином, Трамп, відвернувшись від партнерів, «на рівному місці» отримав принаймні психологічну поразку у результаті першої хвилі тарифної війни 2025 р. Більше того, європейці (і британці, японці, канадці) отримали стимул для поглиблення економічних зв'язків з Китаєм, який намагатиметься запропонувати покращені економічні відносини. Протидія (згідно третьому закону) гідно спрацювала.

А що ж Україні з цього? Поза сумнівом, процеси і події нинішньої тарифної війни знайдуть віддзеркалення і в Україні. Як вказано, торговельна політика Адміністрації США своїми наслідками фактично (хоча й опосередковано) посилює міжнародні позиції Китаю, який

[20] China's Total Export & Import Values. – *http://english.customs.gov.cn/Statics/f7e49e30-eaa3-4be4-b7ec-d660be5b8a9a.html*.
[21] Hausmann R. You Need Allies to Win a Trade War. – *https://foreignpolicy.com/2025/05/23/trump-tariffs-trade-war-china-europe-eu-allies-exports-imports/*

декларує свою стабільність і надійність у ставленні до всіх країн. Однак, зважаючи на позитивні зв'язки між Китаєм і росією, є підстави стверджувати, що торговельні заходи США опосередковано (через Китай, який, можливо, і не бажає цього) «підбадьорюють» росію, додають їй впевненості у роз'єднаності Західного світу стосовно спільних позицій і дій у підтримці України.

В умовах війни проти росії, зупинити яку (росію) у Адміністрації США виявляється немає надійних аргументів, Україні (якій вкрай необхідною є партнерська допомога) важливо не стати заручником інтересів та амбіцій США. Чи знайдуться можливості, коли навіть міцні політично та економічно країни потерпали?

Поки країни розвинутої демократії, з одного боку, у переважній більшості стоять на захисті України. З іншого – вже добре усвідомлюють згубність суперечностей нинішньої американської політики. Світ змінюється.